

ALBINA CARPATILOR

fôia beletristică, științifică și literară
cu ilustrațiuni.

Redactor:
I. Al. Lăpădat.

Editor:
Visarion Roman.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul II.

Januariu — Juniu 1878.

Sibiu,

Tiparul lui W. Krafft.

Bibl. Univ. Cluj

Nr. 1146-1923

Sibiu

1146

S U M A R I Ū.

T e c s t.

	Pag.		Pag.
Romane, novele, narațiuni.			
O dușmăniă cu bun sfârșit, novelă istorică, de <i>Ión Al. Lăpădat</i>	229	Locuința sănătoasă	427
Prea multă chibzuelă norocul ți-l desbară, proverb propagat de <i>Theochar Alexi</i>	273	Caféua, de <i>I. P.</i>	448
Un aforism, parafrazat de <i>Theochar Alexi</i>	285	Igiena în cosmetice	471
Vięta lui Onufriū, roman, de <i>Theochar Alexi</i>	297	Arhitectură și sculptură.	
Vis și realitate, istoriă fantastică, de <i>I. P.</i>	351	Statua lui Mihaiū Vitézul în Bucuresci	240
El Verdugo, după H. de Balzac, traducere de <i>I. P.</i>	375	Templul deitei Isis în Egipt	246
Datine, credințe și moravuri.		Artista	342
Lucsul în mâncare și beutură la Romani, de <i>I. C. Tacit</i>	384	Cripta familiei domnitore în Biserica Capuținilor din Viena	365
Datine, credințe și moravuri române. Plugșorul, de <i>S. Fl. Marian</i>	434	Biserica Sofiei în Constantinopol	400
Descântece din Bucovina, de <i>S. Fl. Marian</i>	268	Teatru.	
Țigani și locuințe statornice în Transilvania	329	La Turnu-Măgurele, scenă în versuri, de <i>V. Alecsandri</i>	237
Femeile din Harem	354	Poesii.	
Istoriă și evenimente.		V. Alecsandri:	
Domnul și Dómna României în răsboiul din 1877/8	300	Odă Ostașilor Români, Peneș Curcanul	244
Manevrele artileriei române la Calafat	306	Sergentul, Pastorii și plugarii	255
Eric Stanley și descoperirile seale în interiorul Africeii, de <i>I. V.</i>	425	Sóre de érnă, Căpitanul Romano	303
Napoleon III., trei audiențe la palatul Tuilleriilor, de <i>V. Alecsandri</i>	453	Frații Jderi	314
Victor Emanoil - Cavour - Lamarmora, extract din istoria misiilor mele politice de <i>V. Alecsandri</i>	465	Hora dela Plevna	409
Biografii.		N. Baboean:	
Victor Emanoil	251	Orfana, Mormântul, Logodnica Dorobanțului	390
Constantin Negruzzi	265	Un dor	452
Principele Sergiū de Leuchtenberg	271	Ión Al. Lăpădat:	
Vasile Alecsandri	277	Mărțișor și vioreua	427
Generalul Loris - Melikoff	283	Speranța mea	459
Regele Humbert I.	290	Fata cătră turturică	260
Papa Pius IX.	336	C. Cristescu:	
Archiducele Francisc Carol	365	Baladă	257
Papa Leo XIII.	371	Un student din Basarabia:	
Margareta, regina Italiei	379	Copila Basarabiei	303
Regele și regina Spaniei	401	Al. A. Macedonschi:	
Igienă.		Baladă	353
Camera de culcat	329	Maria Flechtenmacher:	
Însemnătatea și necesitatea studiului igienic pentru femei	366	La portretul Măriei-Séle Elisabeta, Dómna Românilor	433
Regule igienice pentru primăveră	379	S. Fl. Marian:	
		Doine populare din Bucovina	291
		Doine populare din Ardél	363

Recenziuni și studii.	Pag.
Femeia	258
Novelă și roman, paralelă de <i>I. V.</i>	350
Despre eposul grecesc și despre Homer, studii populare, de <i>St. Iosif</i>	361
Conferința ținută în Sala Atheneului asupra mișcării literare din cei din urmă zece ani, de <i>Al. A. Macedonschi</i>	387
Religiunea creștină de <i>I. Popea</i> , recenziune de <i>I. P.</i>	391
Aeronautica, de <i>Iosif Popescu</i>	412
Cântecul ginteii latine	465

Industria.	
Vizite într-o mină de cărbuni în Belgia, de <i>Iosif Popescu</i>	269
Oleul de rose și prepararea lui	392
Expoziția internațională de Paris	470

Științe naturale.	
Gorilul, după <i>Brehm</i> , de <i>I. C. Tacit</i>	315
Lupte între animale sălbatice	318
Șerpi gigantiți	450
Erupțiunea vulcanului Hecla în Islanda, la 24 Martiu 1878	464
Cercetări de istoria naturală	474

Diverse.	Pag.
Mórtea lui <i>Ión Al. Lăpădat</i>	381
Înmormântarea lui <i>Ión Al. Lăpădat</i> de <i>Iosif Popescu</i>	402
Conferințele Atheneului român din București în anul 1878	271
Primăvera și toamna	451
Ciobănelul transilvan	462
Tiara lui <i>Leo XIII.</i>	462
Limbajul evantaelor	475

Statistică.	
Cele 4 mari rase	256
Date statistice mai mărunte	272, 296, 320, 368

Varietăți.	
Femeile montenegrene ducând proviant ostașilor dela frontieră	260
Păstorița italiană	296
Neînțelegerea	332
Ris printre lacrimi	356
Varietăți mai mărunte: 248, 260, 272, 284, 296, 308, 320, 332, 344, 356, 368, 380, 392, 428, 440, 452, 464, 478.	

I l u s t r a Ț i u n i .

	Pag.		Pag.
Statua lui <i>Mihaiu Vitezul</i> în București	241	Ris printre lacrimi	355
Templul deitei <i>Isis</i> în Egipt	247	Archiducele <i>Francisc Carol</i>	361
<i>Victor Emanuel</i>	253	Cripta familiei domnitoare în biserica capucinilor din Viena	367
Femeile montenegrene ducând proviant ostașilor dela frontieră	259	<i>Papa Leo XIII.</i>	373
<i>Constantin Negruzzi</i>	265	<i>Margareta</i> , regina Italiei	379
Principele <i>Sergiu de Leuchtenberg</i>	270	Prepararea oleului de rose	385 și 391
<i>Vasile Alecsandri</i>	277	Biserica <i>Sofiei</i> în Constantinopol	397
Generalul <i>Loris-Melikoff</i>	283	Regele și regina Spaniei	403
Regele <i>Humbert I.</i>	289	Hora dela <i>Plevna</i>	409
Păstorița italiană	295	Mașină de sburat	415
<i>Carol I.</i> , Domnitorul României	301	<i>Enrric Stanley</i>	421
Manevrele artileriei române la <i>Calafat</i>	307	<i>Elisabeta</i> , Dómna Românilor	433
Gorilul	313	<i>Stanley</i> și membrii expediției geografice portugeze	439
Lupte între animale sălbatice	319	Șerpi gigantiți în grădina zoologică a statului la <i>Pesta</i>	445
Țigani cu locuințe statornice în <i>Transilvania</i>	325	Primăvera și toamna	451
Neînțelegerea	331	Ciobănelul transilvan	457
Mórtea papei <i>Pius IX.</i>	337	Erupțiunea vulcanului <i>Hecla</i> în Islanda, la 24 Martiu 1878	463
Artista	343	Expoziția internațională de Paris	468 și 469
Un harem în călătorie	349		

Nr. 20^a

Anul II.

Sibiiu.

1878.

ALBINA CARPAȚILOR

Apare 1 colă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s. 45 ban. — Un volum à 6 colă 70 cr. s. 170. — La 10 exemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiiu, la colectanți, la oficiile postale și la toate librăriile.

O dușmăniă cu bun sfârșit.

Novelă istorică.

„... Și i-au dat Șerban pe fiia-sa, cari atâta se potrivise amândouă, cât gura nu pôte spune frumusețele și înțelepciunea lor, și toți îi fericia...”

Istoria Bălăcenescă.

În decimea a șeptea din suta a șapte-spră-decea după Chr. domnia în Țera românească Duca-vodă, fostul prinț al Moldovei. Pe timpul acela, cel mai cu vadă boer în Bucuresci, precum și cel mai cu trecere la Domniă, ajunse a fi spătarul Șerban Cantacuzin, om ambițios și mândru. Duca înălțase pe acest boer la mari onoruri, dar nu din dragoste, nici din încredere, ci de silă și de nevoie, fiind că se temea de dânsul. Șerban se afla în fruntea unei partide boeresci, compusă din frații săi și din toate celelalte rudeni; această partidă pândia privilegiul bine-venit, ca să scotă pe Duca din scaunul Domniei și 'n locul lui să rădice Domn pe Șerban. Duca-vodă cunosea bine âmbletele și gândurile lui Șerban Cantacuzin; el bucuros ar fi perdut pe marele spătar dimpreună cu toți ceialalți Cantacuzinesci; dar nu putea, că-cî socia și sócra sa ținea parte lui Șerban și-l feriau de drepta mânia a Voevodului.

Însă Cantacuzinescii, ca unii ce numai după mamă erau Români, ér după tată Greci, numerau la început mulți dușmani pîntre boerii de țără. Drept aceea Șerban și frații săi se nevoiau în tot chipul, cum din dușmani să-și facă prieteni și să mărescă numărul părtinitorilor nêmului lor. Aceste nevointe n'au rēmas deșerte, că-cî pe de-o parte viclenia și apucăturile lui Șerban, érá pe de altă parte sprijinul unor boeri pământenii isbutiră a întări din și în și mai mult partida Cantacuzinescilor. Cu deosebire lucra în folosul acestei partide Constantin Brâncoveanu, faimosul Domn de mai târziu, care era ne-

pot lui Șerban Cantacuzin; Brâncoveanu era frunte de boer, prin urmare, înflința lui n'a putut să fiă neînsemnată.

Între toți boerii Bucuresceni cel mai puțin amic familiei Cantacuzinescilor era Ivașcu Băleanul. El, ce e drept, nu-și aréta dușmăniă pe față, ci o păstra ascunsă în adâncul inimei. Ivașcu era om cu avere și cu putere; la un privilegiu bine-venit el ar fi putut face Cantacuzinescilor mult rău și mare stricăciune. Acesta o scia bine spătarul Șerban și de aceea își tot bătea capul, cum să cerce pe Ivașcu și cum să-l tragă în partea sa. Ivașcu ocolia casa Cantacuzinescilor și nici pe stradă, bună-óră, Dumineca când eșia dela biserică, nu-î plăcea să stea de vorbă cu vre-unul din feciorii Țarigrădenului, cum ținea el. Între asemeni împrejurări alta nu rămânea de făcut sumetului spătar al lui Duca-vodă, decât să se căciulescă înaintea Băleanului, să lingă mâna, pe care nu putea să o musce; unilirea ce-și împunea Șerban era cu atât mai simțită pentru dânsul, că-cî Ivașcu pe acel timp nu ocupa nici o dregătoriă înaltă la Curtea domnescă.

Era a două și de Pasci în anul 1676, când Șerban Cantacuzin se duse de cercetă pe Ivașcu acasă.

„Christos a înviat, boer d-ta!” — țice spătarul intrând.

„Adevărat, c'a înviat” — răspunde Ivașcu Băleanul, sculându-se de pe laviță și întindând óspelui mâna dreptă. — „Seđi la noi, spătare, și spune, ce vânt te-a bătut.”

Șerban își puse la o parte toiagul de spătar, seđu jos pe lavița din fundul casei, apoi mēnă astfel vorba mai departe:

„Ce vânt să mă bată, Ivașcule? Vântul dragostei m'a bătut pe la d-ta. Avem sântele sêrbători ale învierii;

1) Veđi G. Șincai, Domnia lui Duca și-a lui Șerban Cantacuzin.

sânta biserică poruncesce, ca în sărbătorile acestea ómenii să se înbrățișeze și să numescă frați chiar și pe aceia, de care sunt urțiți seú dușmăniți.“

„Adevărat, spătare, așa poruncesce sânta biserică“ — adange Ivașcu. — „Și are tótă dreptatea sânta biserică, fiind că ura este isvorul tuturor rēutăților, éră dragostea este începătórea a tot binele, a tótă fericirea.“

„Vorbesci ca din carte, boer d-ta“ — întrerumpe Șerban și continuă apoi astfel:

„De aceea mă gândiam și eú despre noi amēndouí, c'ar fi mai bine să trăim în dragoste și prietenia, dar d-ta nu sciú cum esci, Ivașcule . . .“

„Cum să fiú, boer d-ta?“

„Pare că mă dușmănesci și pe mine și pe frații mei“ — răspunde Șerban arētând o învederată părere de rău.

„Ce fel, spătare, vorbit'am eú vre-odată cu defaimă de casa dumilor-vóstre?“ întrebă Ivașcu.

„Nu sciú să fi vorbit.“

„Supēratu-v'am, vātēmatu-v'am cu fapta?“

„Ba nu, Ivașcule, nu; vēđ însē, că cu inima nu ne esci bun.“

„Inima unuí om n'ó scie, decât omul acela și Dumneđeú cel din cer. Așa dară îndeșert te vei trudi, spătare, să străbați cele nestrăbătute . . . mulțămesc-te cu cele ce veđi și cu cele ce-auđi și încetēză de-a mai avea bănuelii despre mine.“

„Să fim decí, prieteni, boer d-ta, să ne-avem bine de-acum înainte“ — ȃce Șerban apăsând cu vorba.

„Să fim cum am fost, spătare, să fim cum am fost“ — răspunde Ivașcu Băleanul uitându-se oblu în ochii óspeluí seú.

Șerban schimbă vorba, de óre-ce bine vedea, că Ivașcu nu se înduplecá cu una, cu dóue. Ambii boerí mai conversară ca un pătrar de oră despre neînțelegerile dintre Turci și alte puteri, apoi Șerban își luá toiagul și ȃcând rēmas bun Băleanului se îndreptá spre usă. Ivașcu îl insoți la plecare.

Când eșiau din tindă în curte, étá că se întēlniră c'un tiner ca de 15 ani, care venia din grădină. Înbrăcăminteá îl arēta, că e fiú de boer. Tinerul cum vēđu pe Șerban, se înroși de síelă ca o fată mare, și se duse de-í sărutá mâna.

„Al d-tale este feciorașul, Ivașcule?“ întrebă spătarul uitându-se cu ochi înholbați la frumosul băiat.

„Dar, boer d-ta, este fiul meú Grigore“ — răspunde Băleanul c'un fel de mândria.

„Gol moșu-seú la chip, gol tatál d-tale“ — adange Șerban și urmēză apoi astfel:

„Dela cine 'nvētá carte Grigoraș?“

„Pán' acum“ — întēpină Ivașcu — „a învățat carte románescă dela un archimandrit; acum i-am luat și dascal grecesc.“

Șerban bate pe Grigore pe umēr și întorcēndu-se cǎtră tatál lui ȃce:

„Dumneđeú să ți-l țină, Ivașcule, Dumneđeú să-ți facă parte, să-l aibi proptea la ȃile de nevoi!“

„Dumneđeú să te-auđă, spătare.“

Spătarul eși cu pași rāpeđi din curtea Băleanului și se urcá într'o cǎruțá cu patru cai, ce-l aștepta la pórtá. Vizitiul pocni odată cu biciul și caii porniră în fuga mare.

„Se ține Băleanul, dar din mânilé mele tot nu va

scápa“ — ȃcea întru sine Șerban Cantacuzin, după ce se depártase de curtea lui Ivașcu. — „Voiú tinde mrejele mele împrejurul lui, voiú pune cursă și laț în calea lui și când nu va gândi, atunci va fi al meú!“

Și într'adevēr Șerban era mare meșter în ceea ce privia mrejele, lațul și cursa. Cǎți boerí n'au fost vēnați de el seú de ómenii lui! ȃcem: de ómenii lui, cǎ-cí acolo, unde nu putea să-și ajungă însuși scopul, ce urmăria, puneá pe alții să lucreze în locul seú.

Acésta gási cu cale s'ó facá și față de Ivașcu Băleanu.

Unul dintre cei mai buni și mai credincioși prieteni ai lui Șerban era cǎpitanul Constantin Filipescu, vēr cu nevasta lui Ivașcu Băleanul. Pe acesta se hotărí Șerban să-l întrebuinteze ca miđlocitor în afacerea, de care vorbim. Filipescu se alipise cu totul pe lângă casa Cantacuzinescilor și devenise un pǎrtinitor și sprijinitor din cei mai devotați ai acestei case puternice. Prin urmare Șerban putea pune tótă încrederea și tótă speranța în persóna cǎpitanului Constantin.

Într'una din ȃile Șerban chiamá la sine pe Filipescu și după sevērsirea obicínuitelor ceremonii de primire, ȃse cǎtră dēnsul:

„Cǎpitane, am nevoiá de ajutorul d-tale. De multe ori mi-ai făcut bine, precum și eú ți-am făcut d-tale, când mi-a fost cu putință. Cređ dară, cǎpitane, cǎ și de astá-datá vei pune umērul și nu mă vei lása la nevoiá —“

„Ce nevoiá ai, spătare?“ întrebă Constantin Filipescu mirându-se.

Ascultá-mē, boer d-ta. Nevoínțele mele îți sunt cunoscute, cǎ-cí ți-le-am împártēșit ca unuí frate bun al meú. Sci bine, că eú m'am legat cǎtră boerii înțeleși cu noi, că voiú scápa țera de Duca-vodă, care, de când este Domn, nici o bunătate n'a făcut supușilor seú, ci din contrá, i-a stricat, cum e mai rău. Înse că să-mi pot ajunge scopul mai cu înlesnire, e de lipsă, ca fruntea boerilor acestei țeri să fiá una cu mine. Pe mulți i-am cǎștigat, ce e drept, dar mai sunt și alții, cari trebuiesc cǎștigați cu ori-ce chip. Unul dintre acestia este Ivașcu Băleanul, vērul d-tale după nevastá. Nu cum-va ai gási modru, cǎpitane, de-a face pe Ivașcu amic al casei mele? Eú unul am cercat odatá, dar nu voiú cerca de dóue ori, cǎ-cí n'am s'ó scot la cale. Singur d-ta mai poți face o încercare, fiind că esci mai bine vēđut de Ivașcu, decât mine.“

„Adevērat vērul Ivașcu are o fire cam ciudată; dar vom chibzui, spătare, vom chibzui um modru, că să-l înduplecám; póte, că vom gási ac și de cojocul lui.“ După ce rosti aceste cuvinte, cǎpitanul Constantin se puse pe gânduri.

Înse tótă bǎtaia lui de cap era de prisos, cǎ-cí agera minte a spătarului chibzuiuse deja un „modru“ de înduplecare. Și étá cum:

Era un vechiú obiceiú în țerile románe, ca boerii să-și dea pe fiii lor la casele altor boerí spre a se deprinde cu tóte regulele vieții boeresci. Flăcǎiași întrați în casa străină aveáú să împlinēscá numai urmátórele dóue însárcinări: să servēscá la masă și să facá óreși-cum pe ușerul în tinda boerului. În schimb ei învētaú în familia stǎpánilor, la cari eraú dați, tot ce se cuvine să scie un boer, precum și cum se cade a se purta atát cu alți boerí, cât și la curtea domnescă. Décă învēțaceii se

purtau bine pe timpul serviciului, atunci respectivii boeri îi recomandau Domnului, care-î primia la curte, unde în decurs de mai mulți ani se pregăteau pentru funcțiunile mici și mari în politică și administrațiune. Se înțelege de sine, că feciorii de boeri învățau dela stăpânii lor și meșteșugul armelor, ca să devină buni luptători.

În fața acestui obicei cum se putea, ca Șerban să nu se fiă gândit la băiatul Băleanului? El își făcuse în minte tot planul și acum nu-î mai rămânea, decât să găsească pe cine-va, care să realizeze acel plan. A găsit pe Constantin Filipescu, cel mai nimerit pentru treaba acesta.

„Sci ce, căpitane?“ — duse spătarul către amicului și devotatul său — „Ivașcu are un fecioraș. Decă l'ar da la mine la învățătură, pôte că prin acesta casa lui s'ar apropia de casa noastră și împrietinirea între noi n'ar mai fi lucru cu neputință. — Ce socotesci la acestea, boer d-ta?“

„Mai bună chibzuire n'ar fi putut eși din creeri de om. De minune, spătare, de minune! În chipul acesta vărul Ivașcu va deveni de bună sama omul nostru. Sciū eū, că la început el nu va voi să-și dea băiatul la d-ta; dar eū voiū stărui necontentit și nu mă voiū lăsa, până voiū rămănea de-asupra.“

„Să vorbești mai întâi cu nevasta Băleanului“ — adauge Șerban — „că-cî ea fiindu-ți verișoră, te va asculta mai curând. După ce se va învoi jupăneșă, apoi biruința asupra boerului e ca și câștigată. Mai rar bărbat, care să se împotrivescă până n' sfârșit stăruințelor femeii sale și să nu-î facă pe plac . . . M'ai înțeles, căpitane?“

„Te-am înțeles, spătare. D'aci înainte lasă numai pe mine, că sciū eū ce să fac —“ răspunse Filipescu.

„Nu-ți va fi osteneala de giaba, boer d-ta.“

„Ba de giaba să-mi fiă, spătare, că-cî și d-ta mi-ai făcut destul bine.“

Cu aceste cuvinte cei doi boeri se despărțiră; Constantin căpitanul se întorse acasă, fără să se gândească la urmările fatale, ce-ar fi putut să aibă împlinirea însărcinării, ce luase asupra-și. Filipescu era curat la inimă și nu scia de vigleşug; orî-ce apucături amăgitoare erau străine de caracterul lui cel candid. Credea în vorbele ómenilor și nu bănuia la nimeni cugete ascunse, prefăcătorii și meșteșugiri; într'un cuvânt, el judeca pe toți ómenii după sine. Astfel și în cazul de față, Constantin Filipescu era incredințat, că va face un mare bine Băleanului apropiindu-l de Șerban; el nici pe departe nu se temea, că spătarul ar putea să aibă și intențiuni rele față de familia vărului său.

După cât-va timp Filipescu începu a cerceta mai des pe Băleanul și pe soția lui. El se dete în vorbă cu verișora sa despre tinărul Grigore.

„Ar fi timpul“ — dăcea el — „să dați pe acest băiat la o casă boerescă.“ Apoi lua pe rând toate casele boeresci și dintre toate mai de frunte și mai alésă judeca pe-a lui Șerban Cantacuzin. Avea întru cât-va dreptate. Șerban era om cărturar, scia să mănueze armele, la curte întrecea cu purtarea pe toți ceialalți boeri, apoi judecata lui era tot deuna judecată întregă și de om cu mintea còptă. În partea însușirilor bune el sēmăna cu moșul său despre mamă, adecă cu nenorocitul Radu Șerban, urmașul lui Mihai Vitezul.

„Decă veți da pe Grigore în casa lui Șerban“ — adăugea Constantin căpitanul — „vê incredințez, că în

scurt timp spătarul va așeđa pe fiul vostru la curtea domnescă. Vodă nici odată nu calcă cuvântul, nici cererile spătarului său. În chipul acesta Grigore s'ar înălța iute pe treptele boerilor mici ale curții și-ar ajunge mai curând, decât alții, dregătoriile țerei.“

Cu vorbe de acestea întreținea Filipescu adese ori pe nevasta fostului cluciar Ivașcu. Dēnsa primia fără împotrivire sfaturile căpitanului, că-cî femeile ușor se seduc prin strălucirea din afară și prin vanitate. Soția Ivașcului avea despre casa lui Șerban aceeași părere ca și Filipescu, ba butem dăce, ca mai toți locuitorii capitalei; ea era mai mult, decât incredințată, că numai în familia spătarului Cantacuzin fiind el va primi crescerea cea mai desvērșită.

„Eū mă învoesc, vere, cu povața, ce mi-ai dat“ — dăce într'o di mama frumosului Grigore. — „Bucuros aș dori, să sciū pe copilul meū în casa lui Șerban.“

„Ei, dar ce va dăce vărul Ivașcu?“ întrebă căpitanul cu nedumerire.

„Vom vedea, ce va dăce și dēnsul; nu prea vede cu ochi buni pe Cantacuzinesci, dar vom cerca să-î mai mutăm cugetul și inima.“

„Cercă mai întâi d-ta, verișoră, și de veî vedea, că sunt semne de isbitire, fă-mi și mie privilegiū, ca să dau în vorbă cu Băleanul.“

Femeia se învoi cu acesta și Constantin Filipescu nu putea decât să se bucure de rezultatul osteneilor sale de până acum.

Așa dară bietul Ivașcu fu lăsat în grija nevestei, ca să fiă dăscălit și pus la cale de dēnsa. Ivașcu la început nu voia să scie nimic de propunerea ce-î făcu soția sa în privința lui Grigore: el respingea cu hotărîre acea propunere și se împotrivia stăruințelor nevestei.

„Cé fe?“ — dăcea el adeseori — „să-mi dau eū copilul în casa unui Cantacuzin? Eū, surcel din vechi boeri de țeră, să alerg pentru crescerea fiului meū la un boer de erî de-alaltă erî, al cărui tată, Dumneđeū odichnescă-l, a fost un venetic Țarigrădean? Nu, nici odată n'o voiū face! Judecă și tu, nevastă, judecă bine și drept, și veî vedea, că ar fi prea multă umilință pentru a noastră casă, decă m'aș lua eū după povețele tale.“

Nevasta nu mai judeca nimic, că-cî judecata ei de mult era făcută. De dimineța până sēra ea nu-și mai lua gura de pe bărbat, ci ținea una, că Grigore trebuie dat la Șerban la învățătură. Mereū lăuda casa lui Șerban afirmând, că e cea dintâi în Bucuresci și că ea în altă casă nu-și va da nici odată copilul. De altă dată istēta femeia arēta soțului său, cum mai tóte familiile boeresci din țeră s'aū alipit pe lângă Cantacuzinesci înrudindu-se, orî împrietinindu-se cu dēnșii.

„De ce să nu facem și noi, cum fac alți boeri?“ — adăugea nevasta. — „De ce numai noi să ne alegem mai buni?“

„Fiind că eū nu iubesc pe Cantacuzinesci, și mai vērtoș pe Șerban“ — răspundea Ivașcu.

„Poți chiar să-l și urēsci și cu tóte acestea totuși să-ți dai copilul în casa lui. Cine scie, ce are omul la inimă? Decă cu vorba nu te arăți dușman, e de ajuns, să faci pe cine-va să cređă, că nici cu inima nu-l dușmănesci. Apoi nu te gânde la Șerban, gândesc-te numai la băiatul nostru; noi trebuie să-î dăm o crescere ca aceea, care să înălțe încă și mai mult vađa familiei noastre. O

astfel de crescere fiul nostru numai în casa lui Șerban p^ote primi, Drept aceea, iubitul meu soț, ascultă de mine și fă cum ȳice e^u, c^ă r^{eu} nu va fi.“

Ivașcu începea să se înduplece, dar nu din convicțiune, ci de gura nevestei. Mai târziu se v^{ed}u împresurat și de st^ăruințele lui Constantin c^ăpitanul și în chipul acesta nici nu scia, cum să se mai împotrivesc^ă. Astfel în cele din urmă Ivașcu Băleanul se hot^ări să dea pe Grigore la sp^ătarul Șerban. *É*t^ă cum g^{ând}ia el întru sine:

„Ce sunt douⁱ ani în vieț^a omului? Vor trece și aceia, cum a^u trecut cei mulți. După douⁱ ani fiul meu va eși dela Șerban și va întra în curtea domnesc^ă. Până atunci nu m^e voi^u ar^{et}a nici amic, nici dușman Cantacuzinescilor, — voi^u r^{em}ânea, cum am fost și mai înainte. Dup'aceea vedea-voi^u, ce voi^u face.“

Ac^{est}ă hot^ărire Ivașcu Băleanul o descoperi soției sale și c^ăpitanului Filipescul tognai în s^{er}b^ătorile Rosaliilor. C^ăpitanul alerg^ă tot într'un suflet la Șerban Cantacuzin, de-*i* spuse vestea îmbucur^ăto^{re}. Acesta mulț^ămi Filipescului cu tot felul de cuvinte frumoșe și prefăcute; *ér*ă după ce Filipescul se dep^ărt^ă, sumeț^{ul} sp^ătar își ȳise cu îng^ănfare:

„E al meu Băleanul! am să-l joc e^u d'aci 'nainte, cum îmi va plăcea.“

Rostind aceste cuvinte, Șerban se g^{ând}ia la unele puncte din planul, ce-și urȳise pentru viitor, și 'n ochii lui strălucia numai bucuri^ă și fericire.

Ivașcu Băleanul iubia afară din cale pe fiul s^{eu} Grigore, și *ét*ă pentru ce: Pe de o parte, Grigore era cel mai înaintat în v^{er}stă dintre toți ceialalți copii ai Băleanului, pe de altă parte, frumuseț^{ea} trupului și agerimea minții lui mai ca nu avea^u s^{em}en în lume. Fericitul tată, deprins a vedea în fi^ă-care ȳi pe copilul s^{eu} lângă sine, abia într'o s^{ep}t^{em}ănă de ȳile se putu desp^ărți de d^{ens}ul. T^{ot}ă acea s^{ep}t^{em}ănă Ivașcu n'o folosi pentru altceva, dec^{ât} pentru a da iubitului s^{eu} fiu acele înv^{et}ături și povețe, după care el avea să-și întogmesc^ă purtarea și n^{ar}avurile în casă str^ăină. În cele din urmă Ivașcu mai a dause și acestea:

„Și mai pe sus de t^{ote}, iubitul meu Grigore, nevoiesce-te a dovedi str^ăinilor prin purtarea ta, c^ă meriți a purta numele moșilor t^{ei} Băleni.“

În prima duminică, ce urm^{ez}ă după Rosaliⁱ, Ivașcu Băleanul și soția sa duseră pe Grigore la casa lui Șerban. Aici era mare bucuri^ă și s^{er}b^ătorire din cauza acestei înț^{em}pl^ări. Șerban opri pe părinții tin^{er}ului, să-*i* osp^{et}eze la d^{ens}ul în acea ȳi; el ch^{ie}mase și pe alți boeri, între cari pe Constantin Filipescul.

Ivirea lui Grigore în casa lui Șerban Cantacuzin puse în uimire pe toți membrii familiei, precum și pe unii str^ăini, cari din înț^{em}plare se afla^u acolo în acele momente. Toți ai casei se adun^ă în jurul lui Grigore și se uita^u la el ca la altă minune. Frumos și simpatic, cum era, acest tin^{er} tr^ăgea ca prin farmec asupra sa privirile și inimile celor ce-l vedea^u pentru prima oră. Chiar copilașii cei mai mici ai lui Șerban se părea^u încantați de presința noului oște; d^{ens}ii se apropia^u de Grigore cu at^âta dragoste și bucuri^ă, ca cum el le-ar fi fost un frate mai mare. Fiiul Băleanului deși, precum am ȳis, nu era mai mare de 15 ani, totuși în trup el crescuse mai c^{ât}

unul de dou^ă-ȳeci. Și trupul lui, ce bine era făcut! Nu vom greși, de-l vom asem^{en}a c'un brădișor de munte, înalt, oblu și mlădios; nu vom greși asemenea de vom ȳice, c^ă era tras ca prin inel. Fața tin^{er}ului, mai mult rotundită, dec^{ât} prelungată, era albă-rumenă, s^{em}en^{ând} tot deodată și cu f^oia crinului și cu a trandafirului. Mai adaugeți la acestea și ochii cei mari negri, fruntea cea lată, p^{er}ul cel lung, des, întunecat și m^{ole} ca mătasea, adaugeți-le t^{ote} acestea, și veți avea cel puțin o slabă închipuire despre copilul Băleanului.

Între membrii familiei lui Șerban se afla de astă-dată și b^{er}tr^ăna sa mamă, Il^{en}ca, soția r^{ep}osatului Constantin Cantacuzin și fiica vestitului Domn Radu-Șerban; Il^{en}ca era b^{er}tr^ănă și p^{er}ul ei alb ca argintul; îns^ă din ochii ei nu se stinsese încă acea raȳă, care esprimă puterea vieții sufletesci. Mama Cantacuzinescilor, după ce se uitase mai mult timp la Grigore, se sculă de pe scaunul, unde ședea, și apropiindu-se de părinții băiatului, le ȳise:

„E^u am cunoscut mai multe r^{end}uri de omenⁱ din n^{em}ul Bălenilor și pot ȳice, c^ă peste tot Bălenii a^u fost omenⁱ frumoși. Dar copilul d-v^{ost}re se pare, c^ă a moștenit t^{ote} frumuseț^{ile} familiei și le-a într'unit ca de minune în pers^ona sa. De-*i* va fi și capul, după cum îi sunt cele din afară, apoi să sciți, c^ă va ajunge frunte de boer în ț^{er}a ac^{est}ă.“

Ivașcu și nevasta sa se simțiră prea măguliți de aceste cuvinte: de altfel inimile lor erau deja f^{arm}ecate prin neașteptata surprindere, produsă de Grigore în familia sp^ătarului.

Între astfel de împrejurări Ivașcu nu putea să nu s'arete vesel și cu voi^ă bună, — cel puțin în ȳiua ac^{est}ă. El r^{em}ase ca oște la Șerban și se simț^{ia} prea mulț^ămit să stea de vorbă cu acest din urmă. Când veni timpul pr^{ând}ului, Ivașcu rug^ă pe sp^ătarul, ca să pună pe Grigore să servescă la masă. Șerban la început nu se învoia cu ac^{est}ă dorinț^ă a Băleanului, ȳic^{ând}, c^ă tin^{er}ul în ȳiua întrării în serviciu nu trebu^{es}ce pus încă la lucru; dar Băleanul st^ăruind pe lângă dorinț^ă lui, Grigore fu învitat de st^ăp^{ân}ul s^{eu}, ca deja la osp^{et}ul de astăȳi să servescă pe boeri. Ivașcu se ț^{ine}a să dovedescă celor de față, c^ă fiul s^{eu} n'a venit ne'nv^{et}at din casa părintescă.

Și să nu socotiți, c^ă serviciul făcut la masă de astfel de tineri înv^{et}ăcei consta într'aceea, ca ei însiși să ducă la masă m^âncările și beuturile. Nici decum. La casele boerilor mari bucăt^ăria își avea propriul s^{eu} personal de serviciu, care uneori era f^{or}te numeros. Tinerii boeri comanda^u acestui personal, când să aducă bucatele, în ce ordine să le aducă și cum să le așeȳe înaintea oșteilor; tot astfel făcea^u și în privința beuturilor. Ac^{est}ă funcțiune se pare de tot simplă și lesne de implinit; dar în realitate nu era tognai așa. Se cerea multă îndem^ănanare, se cerea mai v^{er}tos o des^{ev}erșită cun^{os}cere a tuturor regulilor traiului din casele boeresci, pentru ca un tin^{er} înv^{et}ăcel să p^otă servi la masă spre mulț^ămirea și între aplausele tuturor oșteilor. Grigore și-a purtat dreȳător^{ia} într'un mod, care pe oșteți i-a pus în uimire, *ér*ă pe Ivașcu l'a implut de-o m^ândri^ă părintescă nemărginită. Însuși Șerban Cantacuzin se mira de fiitorul s^{eu} înv^{et}ăcel și fericia pe Băleanul pentru al^{es}a crescere ce-o dase lui Grigore.

Osp^{et}ul se prelungi p^ăuă c^ătră s^{er}ă; după ce s'a^u

rădicat mesele, atât ale boerilor, cât și ale jupăneselor (— acestea la ospete petreceau într'o sală separată de a bărbaților —), óspeții de améndoué secsele se adunară într'o încăpere mai largă, unde se puseră să jóce hora, înainte de-a se împraștia pe la casele lor. Așa numiții „surlași,” adecă musicanții de pe atunci, stăteau în miđlocul încăperii și esecutau aria danțului din surlele séu fluerele lor, precum și din alte instrumente obicnuite în orientul Europei. Nevestele boerilor, adecă jupănesele, formaū primul cerc și danțau numai singure grațioasa horă românescă; boerii formaū un cerc și mai larg luând pe cocónele la miđloc. Fiă-care cerc își avea conducătorul séu conducetórea sa, care începea hora și după un timp óre-care o spârgea, lăsând pe dânsători să mai rësufle.

Pe timpul de paușă séu de rësufare Șerban retras mai într'un unghiū al casei conversa cu Ivașcu despre tinérul Grigore, lăudând infățisarea și însușirile lui. Spătarul promitea, că la rëndul séu, va face tot ce-î va fi cu putință, spre a perfecționa astfel crescerea tinérului, încât să nu mai fiă în tótă țera altul ca el.

„De una-mi pare cam réu“ — intrerupse Băleanul. — „Grigore abia a 'nceput să 'nvețe carte grecescă, și étă acum trebuie să lase tot lucrul baltă pe cât timp va fi în serviciū la d-ta, spătare.“

„Ce vorbesci, Ivașcule?“ — adause Șerban — „Apoi nu sci d-ta, că în casa mea s'aū aflat tot deuna cei mai bunī dascali de greciă? Am eū om pe sama lui Grigore, ca să-l învețe și carte grecescă numai tragere de inimă s'arete băiatul. Fi incredințat, că fiul d-tale pe ți ce merge va ajunge tot mai cărturar în casa mea.“

„Î-ți mulțamese, boer d-ta, că mi-ai luat o pétră de pe inimă“ — ți se Ivașcu plin de bucuriă — „Cea mai fierbinte dorință a mea este, ca fiul meu Grigore să se facă om învêțat.“

Într'aceea se porni o nouă horă și conversațiunea boerilor nostri încetă. Acéstă horă dură mai mult, decât tóte celelalte, că-cī avea să fiă cea de pe urmă. Cătră finea danțului cercul de boeri s'amestecă cu cel de jupănese astfel, că fiă-care boer primia pe soția sa la drépta.

După încetarea danțului singuraticii óspeți mulțamiaū lui Șerban și jupănesei sale pentru omenia, ce le arêtasera, apoi plecaū pe acasă cu rëdvanele (cărutele), ce-î asteptau la pórtă. Aceia, cari plecară în urma tuturor celor-lalți, aū-fost, firesce, Băleanul și soția lui. Ambii sărutară de mai multe ori cu foc pe copilul lor și-l recomandară încă odată unei deosebite îngrijiri din partea lui Șerban.

„Lăsați-l în grija mea“ — ți se spătarul — „am să ved de el ca un tată, am să-l țin ca pe un copil al meu!“

Părinții plecară cu lacrimile 'n ochi; tinérul însă cerca să arete mai multă bărbăția în fața stăpânului séu, din care causă nici nu oftă măcar în momentul de despărțire.

Rëmânend Șerban singur cu învêțacelul séu, s'apucă de spuse acestuia, cum d'aci nainte va să petrecă la dënsul, nu ca un străin, ci ca un om de-a casei. Spătarul mai esplică tinérului și puținele însărcinări, ce va avea să împlinescă, însirându-î apoi cu de-amăruntul învêțaturile, ce va primi dela stăpân și prin miđlocirea stăpânului. În urma acestora, Șerban luă pe Grigore de mână și-l conduse într'o cameră, care era învecinată cu locuința boerului dar nu da cu ușa în tindă (preambul), ci în curte sub un pridvor lung.

„Aici, fêtul meu“ — ți se Șerban — „aici vei locui tu. Te-am căpuit cu de tóte ca și acasă la părinții tei, precum bine veți tu însu-ți. Ți-am rënduit servitori, cari numai de tine vor avea să vadă, și servitóre asemenea. Le-am dat porunca cea mai aspră, ca să te privescă drept fiū al nostru și nimic să nu-ți facă spre supărare și neplăcere. Așă dară acum vei rëmânea aici și te vei da la rëpaus; érá diminéță, când va fi cu soroc, te voiū chiema la mine, ca să-ți arêt rëndul deprinderilor de peste ți.“

Spătarul bātu pe Grigore pe umër și se 'ntorcea să plece; dar tinérul învêțacel se îndreptă iute spre dënsul, îi luă mâna dréptă și i-o sărută mulțamindu-î tot deodată și cu vorba de bunătățile, ce-î promitea.

Ușa camerei se închise iute pe urma lui Șerban, și bietul tinër se pomeni singur ca un cuc. Singurătatea i se părea cu atât mai supărăciósă, că-cī cu câte-va pătrare de óră înainte el asistase la ospet, la horă. Dar și priveliscea locuinței făcu pe Grigore să-și ți că peste curënd: „Eū nu mai sunt la părinți, — m'am înstrăinat!“ — Póte, că dorul de casă ar fi cuprins inima lui și nu l'ar fi lăsat să dórma, decă Șerban n'ar fi prevenit o asemenea eventualitate, pe care o prevêduse fără multă bătaia de cap. Spătarul Cantacuzin avea la curtea sa un bêtân argat de țéră, anume Manea, care scia să povestescă cele mai frumoșe basne, ba chiar întêmplări istorice din trecut. Șerban însuși chiema pe moș-Manea la sine, ca să-î țină de urit, ori de câte ori nu putea să adórma de cu séră, séu și peste ți, când nu simția mulțamire în lăuntru séu. De astă dată Șerban trâmise pe bêtânul séu argat la fiul Băleanului căutând astfel să-î îndulcescă deja primele momente petrecute la curtea sa.

„Sărut mâna, coconașule“ — ți se moș-Manea întrând fără multe ceremonii la tinérul boer. „M'a trâmisi dumealui spătarul“ — urméză argatul mai departe — „ca să-ți țin de urit, până te-o fura somnul.“

„Și cum să-mi țin de urit, moșule?“ întrébă Grigore, care togmai se desbrăca, spre a se pune în așternut.

Bêtânul Manea privia uimit la Grigore, de-a căruī frumusețe nu putea să se mire îndestul. El se apropie de tinër cu acea îndrësnelă, care nici odată nu șeade réu unui om bêtân și onest, și-î grăiesce astfel c'un zimbet plin de dragoste:

„Coconașule, nu te uita că sunt argat și rumân, cum e vorba; ci uită-te la aceea, că am trăit și eū vre-o 70 de ani în lume, mai tot pe la curțile Băleanului. Prin urmare am vëđut, am auđit, am pățit și eū destule; sciū decī să și povestesc câte ceva, chiar și boerilor mari. Așă să mă cređi, coconasule, că în Bucuresci nu sunt mulți argați, cari să întrécă pe moș-Manea.“

„Bine, moș-Maneo, povestesc-mi și mie ceva, până-mi va veni somnul“ — adauge Grigore arêtând în vorbele sale o adevêrată blândetă de ânger față de naivul argat.

Érá bêtânul urméză astfel:

„Fiind că în tinerețele mele am fost argat la moșul dunitale, coconașule, adecă la rëposatul tatăl tatălui dunitale, de aceea voiū să-ți spun câte ceva despre acel stăpân al meu, cu care d-ta semeni atât de tare. Fi-va după placul coconașului?“

„Dar, dar, moș-Maneo, togmai unele ca acestea sunt mai mult după placul meu“ — întêmpină tinérul aședën-

du-și capul pe căpătăiu. „Povestesc deci, că te voi asculta ca pe un dascal.“

Manea se simția foarte măgulit de acest cuvânt din urmă, că-ți nu-l mai auzise încă din nici o gură boerescă. Cu atât mai mare plăcere și tragere de inimă arătă deci și dânsul începându-și povestirea despre moșul lui Grigore. Se înțelege însă de sine, că Manea ca un iscusit povestitor popular, nu și-a început istoria cu moșul tinărului boer, ci cu strămoșul aceuia. Povesti despre strămoș atât ceea ce scia el din propria lui experiență, cât și ceea ce se păstrase numai prin tradițiune. Grigore nici chiar dela tatăl său n'auzise mai multe în privința respectivului personaj. Trecând apoi Manea la moșul tinărului, la acel Băleanu, care i-a fost odinioară stăpân, se simția mai la largul său și vorbea cu mult foc și cu mare ușurătate. Și atât de bine a știut să descrie pe acel boer, atât cu demeruntul i-a nșirat faptele mai însemnate din viață, încât Grigore asculta cu cel mai viu interes, care alunga mereu somnul dela el.

Bătrânul vedând, ca coconașul n'adorme hotări să schimbe poveștile. Așa dară el lăsă la o parte istoria despre Băleni, promițând, că o va continua altă dată, și începu să spună un basn. Abia spuse din basn ca la un pătrar de oră, și etă că Grigore adormise ca un butuc. Manea eși tot pe vârful degetelor din camera tinărului și se duse și el să se odihnescă.

În casele lui Șerban dormiau toți, nime nu mai era deștept, decât însuși spătarul; numai în locuința lui mai ardea candela. El ședea lângă o măsuță, pe care se aflau nisce calimare, condeie și hârtia de scris. Șerban scrisese rëveșe pe sama unor amici ai săi, apoi lucrase ceva pentru Domniă, după o însărcinare grabnică, primită dela Duca-vodă. Cu toate acestea nici petrecerile de peste zi, nici acest lucru de séra nu produsera vre-o oboselă fiă în trupul, fiă în spiritul energicului spătar. Somnul încă nu-i venia, deși nu mai era mult până la miezul nopții. Causa acestor dispozițiuni era o nemărginită mulțămire, ce simția în sufletul său. Și de unde provenia acea mulțămire? Etă de unde. Șerban își făcea întru sine următoarea dare de samă despre viitorul cel mai apropiat:

— „Să mulțămesc lui Dumnezeu“ — cugeta el — „să mulțămesc lui Dumnezeu, că mi-a ajutat să ajung, până unde-am ajuns. Până mai erî alaltă erî mă puteam îndoi, că voi isbuti vre-odată să trag în partea mea, pnetul cu încetul, pe toți boerii mai de frunte din țera acésta. Astăzi pot dice, că am deja atâția partizanî, încât mi-ar fi lesne să scot pe Duca din Domniă. Dar nu voi cerca nimic, până când mi se va înfățișa de sine cel mai bun privilegiu spre ajungerea acestui scop. Voi mai aștepta până ce se va mai întări și dragostea Băleanului cătră mine. Ce câștig minuat am făcut în persóna acestui boer! El are o mulțime de cunoseuți și chiar prieteni între boerii țerei, cari toți ascultă de dânsul ca de-o căpetenie și nu urmază, decât după sfaturile lui. Va să dică, Ivașcu Băleanul tot deuna e în stare să se impresore de-o puternică partidă boerescă, fiă spre a da cui-va ajutor, fiă și spre a lupta încontra cui-va. Decă Ivașcu nu devenia prietenul meu, el m'ar fi putut împiedeca de-a ajunge la Domniă, orî apoi m'ar fi scos peste curând din scaunul Domniei, ocupate fără învoirea lui. Acestea lesne le-ar fi făcut, fiind că are multă trecere la înalta Pórtă, e

bine vădit chiar de marele-vezir. Acum însă n'am să mă mai tem de nimic: Băleanul nu-mi va mai fi dușman; el nu mi se va pune împotriva, când ceialaltî boeri vor socoti, că a sosit timpul să mă rădicesc la Domniă. Așadară d'aci înainte pot să fiu liniscit și fără nici o grijă: împrietenia cu Băleanul a delăturat cea din urmă stavilă de pe calea, ce mă va duce la tron.

Preocupat de-aceste cugetări plăcute, Șerban stinse apoi candela și se dete la odihnă.

A doua zi, cine credeți, că s'a sculat mai de dimineță în totă casa spătarului? Tinărul Grigore Băleanul. Pe la răsăritul sórelui el era spălat, îmbrăcat și pieptenat, după ce s'a închinat, sărutând santele icóne, care atérnau de părății camerei sale, Grigore eși afară în prispă, ca să aștepte aci poruncile boerului. Pe timpul așteptării privirile tinărului învățacel rătăciau în dreapta și 'n stînga prin curtea spătarului Cantacuzin. E adevărat, că prive-lisea, ce se înfățișa frumosului Grigore, nu era pentru dânsul necunoscută; el o cunosea deja dela curtea părintescă, dar nu în măsură atât de considerabilă, nici pe o scară atât de întinsă. Și etă de ce prive-lise e vorba:

Curtea lui Șerban era plină de sclavi și de argați, cari se apucaseră de obiceiurile lor lucrări. Sclavii erau toți Țigani, bărbați și femei de diferite etăți. Unii dintre ei găfăiau tăind lemne pentru bucătaria boerului; alții cărau apă dela gârlă și érași alții urmau pe bucătari în piață, ca să aducă cumpărăturile. Țigancele spălau, unele rufe, altele vasele și mobila din bucătaria, precum și alte obiecte de tot felul. Printre acésta turmă de sclavi și sclave se primbla sumețul Arnăut, ca să controleze lucrarea fiă-căruia. Vai de acel individ, care din păcate făcea vre-o greșelă: crudul Arnăut îl batea cu o biciușcă în trei plesne, până-i da sângele pe mai multe locuri. Sărmane ființe! Pe la sate sclavii țigani încă erau maltratați de intendenții moșierilor boeresci; dar nici la sate, nici în orașe maltratații n'aveau la cine să-și plece capul spre a li se face dreptate. Boerii nu-i prea băgau în samă, ci-i lăsa în grija subalternilor, cari de cele mai multe ori îi alungau cu jalbă cu tot bătându-și joc de dânsii. Afară de sclavii țigani se mai găsea în curtea marelui spătar argați unguri, greci, arnăuți, români, ba chiar și arabi. Ungurii erau vizitii; Grecii ca și Românii se întrebuintău mai ales prin casă: Arnăuții și Arabii aveau să însoțescă pe boerul și pe jupânesa, orî de câteori acestia se arătau prin lume în trăsura. Așa dară în ceea ce privește slujitorimea, Șerban Cantacuzin se întogmise, putem dice, domnesc: era ca cum prin acésta el ar fi voit să arete orî și cui, că ânblă după Domniă.

Fiiul Băleanului era încă preocupat de cele ce se petreceau prin curte, când etă că moș-Manea se înfățișeză dinaintea lui, însoțit de un personaj cu totul străin.

„Coconașule, sărut mâna“ — dice bătrânul argat, apoi urmază astfel mai departe: „Boerul, stăpânul meu, îți trâmite pe dumnealui, jupânul Aristide, ca să te învețe în toate diminețile pe acest timp carte grecescă: adevă jupânul Aristide are să-ți fiă dascal d'acici înainte.“

Cu acestea moș-Manea făcu o adâncă închinăciune și se duse érași, de unde venise; Grigore întră cu jupân Aristides în camera sa și amândouă se aședară la masă unul lângă altul întogmai ca un învățator cu elevul său. În decurs de un pătrar de oră ei nu făcuseră nimic alta,

fără numai se uitară ca nisece muți unul la altul spre a se observa. Și să te miri, că pe Românașul nostru nu-l tăia risul, când privia la dascalul său! Aristides nu era om frumos, în ceea ce s'atinge de formele trupului. Fața lui lungăreță și suptă era provădută c'un nas cât un castravete de cei mari; partea de dinainte a căpăținei era cu totul pleșuvă. Mustățile Aristides le purta rețedate de-alungul buzei, astfel că nu-l puteau supăra nici odată la mâncare; barba și-o rădea; însă bărbia lui era tare eșită afară din cadrul celor-lalte părți ale feței, — cu excepțiunea nasului, firesce. Mai adaugeți pe lângă acestea un gât lung și subțire, o mică cocošă în spate, un mic defect de limbă, adecă puțină gângăvia, — și veți avea icăna dascalului completă în imaginațiunea d-văstre. Eū vè mai spun numai atâta, că Aristides era înalt la stat și ca îmbrăcăminte purta un anterior lung, încins c'un brâu lat și gros; pe cap avea un fes vênêt, er' în picioare nisece pantofi foarte ușori. De nascere era Grec Țarigrădean, venit în Țera românescă de vre-o două-șeci și cincî de ani, venit anume ca învățător pe sama casei Cantacuzinescilor.

Orî-cât de ciudată era înfățișarea acestui Grec, totuși tinêrul Băleanu n'arêtă nici măcar un semn de mirare, necum să-și fi permis a rîde. El sciu să respecteze la prima vedere pe acela, care avea să înmulțescă învățăturile și înțelepciunea lui. La prima vedere Grigore descoperi din căutăturile dascalului său, că el trebuie să fiă un mare cărturar. Și într'adevăr, așa și era. Aristides cunoscea cu temeiū literatura grecescă, atât pe cea vechiă elenică, cât și pe cea bizantină din evul mediū. Afară de acesta, împrejurarea, că scia și limba latină, îl pusese încă de tinêr în pozițiune de-a sta în curent cu știința din Europa apusenă. Așa dară fiind vorba de cunoscințe, Aristides se putea privi ca un om într'adevăr învățat; îndelungata pracsă de 30 de ani făcuse dintr'ensul, pe de altă parte, un dascal foarte iscusit și îndemnatic. Va să dică, tinêrul Grigore nu putea decât să se fericescă încăpënd între mânilor unui astfel de bărbat.

Aristides vèdënd pe elevul său atât de serios, vèdëndu-l străin de acel rësfaț și de acea întrecere, care mai nici odată nu lipsesc tinerimii din clasele aristocratice, se miră mult de dënsul și începu să-l iubescă chiar din primele momente ale întelniei. El era decis în gândul său, ca să nu cruțe nici o ostenelă pentru a înzestra pe Grigore cu o învățătură ca aceea, care să-l înalțe mai pre sus de toți ceilalți feciori de boeri. Din lecțiunea cea dintăiū elevul s'a putut încredința, că dascalul său caută să facă minuni cu dënsul; drept aceea fiul Băleanului rămase încântat. El își dicea întru sine: „O, de-ar sci tata, ce bun dascal am căpëtät. cât i-ar părea de bine, cât s'ar bucura!“

Sórele era deja sus când, după terminarea lecțiunei, Grigore fu chemat în apartamentul boerului. Tinêrul socotia, că va fi pus să servescă la masă și se pregătia pentru acest serviciū. Dar Șerban Cantacuzin îl duse în sufrageriă, unde masa într'adevăr era tinsă pentru măn-carea de diminetă, și-i dîse:

„Tu, fëtul meu, nu vei servi la masă, decât numai atunci, când vom avea oștepe cu oștepi străini. În celelalte zile vei șede de vei mânca cu noi ca un copil al nostru. La oștepele mari însă trebuie să servesci, ca să te pregătesci pentru serviciile la curtea domnescă.“

Grigore se simția uimit de atâta bunătate a stăpânului său.

Într'aceea familia spătarului începu a se aduna împrejurul mesei. Ce bucuriă pe copilașii mai mici, când vèdură érašii pe Grigore: ei bâteau în palme de părere bună și se apucau de anteriorul tinêrului de témă, ca acesta să nu le scape și să se ducă; vèdënd însă, că și el se pune la masă, nevinovații copilași se simțiau cuprinși de cea mai adâncă mulțămire.

Mai în vèrstă între copiii lui Șerban era o fetiță, anume Smaranda, care mergea spre șeci ani. Trupul ei se înalțase cu mult mai pre sus de etatea, în care se afla. Frageda copilă într'unia în ființa ei atâtea farmece și grații, încât nu ne sfim a dice, că toți cei ce-o vedeau pentru prima oră rămăneau ca orbiți de frumusețile ei. Din partea sufletului Smaranda era modestă și blândă ca un ânger. Părinții o aveau ca pe ochii din cap și de câte ori se uitau la dënsa, piepturile lor se inflau de mândriă. Și cu câtă grijă vedeau ei de creșterea frumoșei copile! Șerban îi luase dascalii, cari să o învețe carte românescă și grecescă; éra mama o avea mereu pe lângă sine și n'o lăsa să vină în atingere cu servitórele și cu sclavele din curte, ca nu cum-va acelea să câștige vre-o iniuriință asupra ei și să-i schimbe purtarea. Dar Smaranda nici nu se uria în societatea mamei sale, că-cî acesta îi da tot felul de învățături, atât în lucruri practice de-ale vieții, cât și din sfera religiunei și a moralei. Gîngașa copilă primia cu multă bucuriă astfel de învățături și nu se mai sătura de a-le auzi. Étä dovada cea mai învederată, că spiritul Smarandei era cu totul aplecat spre învățătură.

Smaranda ședënd la masă, alătura cu mama sa, nu putea să n'arunce și ea din când în când câte-o căutătură asupra lui Grigore Băleanul; ér' acesta, la rëndul său, încă privia pe furis în fața frumoșei Smarandei. De amor nu putea fi vorba între aceste două persoane, că-cî etatea lor nu era încă accesibilă divinnului simțimënt, care provócă bătăile inimii și îndulcesce amarul vieții. Nu, de amor nu putea fi vorba, dar cu tôte acestea Smaranda și Grigore începeau a simți, ca prin instinct, o adâncă simpatie unul cătră altul.

Era un fel de simpatie, care se găsește adeseori la copii, fiă de acelaș sece, fiă de sece diferit, și care e împreunată cu naivitatea și cu dalba nevinovații: ea nu se formeză încetul cu încetul, ci se produce momentan, rësare, cum am dice, ca scânteia din cremene; une-orî ea dispăre apoi tot așa de momentan, precum se și nasee; de alte-orî însă creșce pe nesimțite și se preface cu timpul într'un amor pătimaș, decă e vorba de persoane de sece diferit.

După scularea dela masă, boerul trecënd în apartamentul său luă pe Grigore cu sine și-l învăță, cum să-și facă serviciul de anti-cameră. Acest serviciū era foarte simplu. Tinêrul avea să șadă seū să se primble pe dinaintea ușei boerului, să anunțe acestuia pe tôte persoanele, care veniau să-l cerceteze, și să dea celor veniți rësponsul, decă sunt primiți, seū ba. Acesta se întempla, firesce, numai pe timpul, când spătarul era acasă. Când era absent, atunci absința lui se anunța vizitătorilor încă la porța curții de cătră bunul moș-Manea, care din cauza bêtărănelor mai că nu mai era harnic de alt-ceva. Și spătarul lipsia mai tótă ziua de-acasă: el ptrecea parte

la palatul domnesc parte pe la frații și amicii săi intimi, cu cari se înțelegea despre săparea și surparea bietului Duca-Vodă. Pe timpul lipsirei lui Șerban, tinărul Grigore avea să învețe lecțiunile dascalului său grecesc și să se deprindă la călărit pe un cal, ales anume pentru acest scop, și sub conducerea unui călăreț foarte iscusit.

După ce petrecu o săptămână în casa spătarului, Grigore se duse, cu voia stăpânului său, să-și vadă părinții, cari se topiau de dorul lui. Din înfățișarea cea veselă și serină părinții cunoscură îndată, că el e foarte mulțumit cu sôrtea sa. Grigore povesti cu de-amăruntul tatălui său și mamei sale, cum e vădit și ținut în familia lui Șerban Cantacuzin; el mărturisi, că afară de casa părintescă, loc mai nimerit nu s'ar fi putut găsi pentru dânsul, decât acela, unde se află.

Mama credea fără rezervă tot ce auzea din gura fiului ei și se lăuda cu alegerea ce-a făcut; era Ivașcu Băleanul mai avea și nedumeriri; el își închipuia, că Șerban numai pentru aceea se pörta atât de frumos cu învățacelul său, ca nu cum-va pe acesta să-l ajungă dorul de casă și să se simtă nemulțumit.

„E sita nouă, băete, și cerne bine; dar ea va să se mai învechescă, și-atunci voiți să te-auă.“

Grigore zimbăia cu multă grație, pe când tatăl său îi spunea aceste cuvinte; apoi luând deodată un aer de o seriozitate și încredere bărbătescă etă cum răspundea:

„Va veni și mai greu, tată, nu mă indoesc; dar uită-te la mine și socotesce, că nu mai sunt nici eu copil, cum eram odată. Încep a simți în trupul și în sufletul meu mai multă putere, decât mai înainte; mă apropiu de juniă și peste curând voi fi în stare să dau piept cu felurite greutăți și pericole. În cele din urmă te încredințez, iubitul meu tată, că învățătura, ce voiți primi la spătarul Șerban, merită și din partea mea trude și chiar necazuri. Eu însă nu mă tem de ele.“

„Ce fire de om! ce fire de om!“ — răspunse la acestea Ivașcu Băleanul și apropiindu-se de Grigore, îl sărută cu mult foc. — „Așa să fiă, copilul meu, să fiă, cum ții tu!“

„Așa va și fi“ — adause mama, depunând și ea o fierbinte sărutare pe ochii fiului ei.

Acastă primă întâlnire cu înstrăinatul Grigore nu putu să dumerescă pe Ivașcu, decât pe jumătate, ba încă și mai puțin! dar Grigore în toate duminicile și sâmbătorile venia să-și vadă părinții și le spunea lucruri tot mai frumoase despre pozițiunea sa. Câte-odată da lui Ivașcu samă despre învățăturile primite dela bunul dascal Aristides și tatăl se simțea cu totul încântat, că-cî era om iubitor de carte; altă dată arăta, în ce chip l'a învățat însuși Șerban să manueze sabia, atât la atac, cât și la apărare. Nici asupra acestei împrejurări Băleanul nu era nesimțitor și nepăsător, ci se bucura din adâncul inimei. Nevasta Băleanului, la rândul ei, nu scia ce să se mai facă de părere bună, când Grigore vorbea despre dragostea ce-î arată totă familia spătarului.

Încetul cu încetul se încredință și Ivașcu Băleanul, că fiul său se află foarte bine la Șerban Cantacuzin. Toate grijile și îngrijirile, de care era bântuit până acum, se șterseră ca prin farmec din sufletul lui. În loc de-a compătimi ca o babă pe fragedul tinăr, ajuns învățacel în casă străină, Ivașcu se hotărî acum a contribui și el cu câte

ceva la creșterea fiului său. Mai întâiu de toate duiosul tată socotia, că Grigore ar trebui deprins a trăi timp mai îndelungat cu totul străin de părinți, ca să-și mai întărească inima și să mai scape de sub influința dorului prea mare, ce molesesce adese-orî chiar și pe omenii în vârstă. Așa dară ce făcu Băleanul? Hotărî să se retragă pentru câte-va luni la o moșă, unde avea obiceiul de-a petrece vara și o parte din toamnă.

Într'una din zile — era pe la sfârșitul lui juliu — Ivașcu se duse la Șerban Cantacuzin, ca să-l informeze de plecarea sa la țără. Șerban găsi foarte la loc planul Băleanului și-î lăuda buna chibzuință de părinte înțelept.

„Nu e bine“ — dicea marele spătar — „ca fiii să ducă prea mult dorul părinților. În vieță omul dă peste tot felul de întâmplări, care une-orî îl silesc încă din fragede tinerețe a trăi departe de casa părintescă. Atunci vai de acel om, care a fost prea moleșit prin dorul de tată și de mamă! Dar pe de altă parte nici pentru părinți nu e bine, să ducă erăși prea mult dorul fiilor, de ore-ce dânsii pătinesc încă și mai rău, când se întâmplă înstrăinări în familie.“

„Prea adevărat, spătare“ — adause Ivașcu, apoi schimbând vorba întrebă pe Șerban despre purtarea fiului său.

„E de prisos a mai lăuda pe Grigore“ — întâmpină spătarul. — „Numai atâta voiți să-ți spun, boer d-ta, că esci un părinte fericit. Ți-a dat Dumnezeu un diamant de copil, care nu-și găsește sémén nu într'o țără, dar nici în noue țeri.“

Ivașcu la auzul acestor cuvinte strângea cumplit din ochi, ca nu cumva lacrimile ce-l năpădiau, să i se verse pîrău pe față.

Etă cu ce vorbe dulci scia să-și câștige Șerban inimele acelora, cari mai nainte erau cu totul reci față de dânsul. Din momentul acesta Ivașcu punea totă încrederea în Șerban Cantacuzin cu privire la creșterea fiului său. După câte-va zile, el plecă fără nici o grijă la moșă. Mai însemnăm aici, că despărțirea lui Grigore de părinții săi n'a stors nici o lacrimă din ochii nimenui, de ore-ce toți erau mulțumiți cu sôrtea. Dup'aceia se vor fi dorit unii pe alții, lucru firesc; însă dorul venia și trecea, fără să căsuneze cui-va suferințe însemnate.

Să ne erte cetitorii, decă ne-am prea întins cu vorba asupra lui Grigore; dar n'am avut în-cătrău, că-cî togmai acest tinăr este eroul principal în narațiunea de față și era neapărat de lipsă a face cunoscută natura legăturilor dintre dânsul și dintre familia lui Șerban. Primind cu plăcere scusa, ce ni se acordă, lăsăm acum pe fiul Băleanului și trecem la povestirea unor întâmplăminte istorice și politice de mare însemnătate.

Cătră Domnii abonați.

Cu înmulțirea abonaților trebuind să scótem mai mare edițiunea „Albinei Carpaților“ pentru anul 1878, ca să mulțumim pe Domnii abonați noi, căror nu le putem servi cu numerii din anul 1877, am scos un număr suplimentar 20ª conținând totă acea parte a novelei „O dușmăniă cu bun sfârșit“ câtă se publicase în N-rii 18, 19 și 20 ai fôiei noastre din 1877. Astmod Domnii abonați vor avea anul II-lea 1878 complet, ér pentru edițiunea anului 1877 s'a tipărit și trâmăis Domnilor abonați sumariul și titlul.

Editura.